

RAQOBATBARDOSH SANOAT HUDUDLARINI SHAKLLANTIRISHDA INVESTITSIYA SIYOSATINING XALQARO TAJRIBASI

Axmedov Islom

Sambhram universiteti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21056260>

Annotatsiya: mazkur tezisda raqobatbardosh sanoat hududlarini rivojlantirishda investitsiya siyosatining o'rni, rivojlangan davlatlar tajribasi hamda ushbu tajribani O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari tahlil qilingan. Xitoy, Janubiy Koreya, Singapur va Germaniya misolida investitsiyalarni jalb etishning samarali mexanizmlari yoritilib, sanoat hududlarining raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Xalqaro tajriba investitsiya siyosatining muvaffaqiyati zamonaviy infratuzilma, qulay institutsional muhit, soliq rag'batlari va innovatsion ekotizim bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: investitsiya siyosati, sanoat hududi, raqobatbardoshlik, xorijiy investitsiyalar, maxsus iqtisodiy zonalar, innovatsiyalar, sanoatlashtirish.

Bugungi globallashuv va iqtisodiy integratsiya jarayonlarining jadallashuvi sharoitida sanoat hududlarining raqobatbardoshligini ta'minlash har bir davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Raqobatbardosh sanoat hududlari yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish, eksport salohiyatini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish hamda aholi bandligini ta'minlash orqali mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, sanoat hududlarining muvaffaqiyatli faoliyati investitsiya muhitining jozibadorligi, institutsional islohotlar, rivojlangan transport-logistika infratuzilmasi va innovatsion ekotizim bilan chambarchas bog'liq.

So'nggi yillarda dunyoning rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlari sanoat zonalar, texnoparklar, erkin iqtisodiy zonalar va innovatsion klasterlar faoliyatini rivojlantirish orqali xorijiy investitsiyalarni faol jalb etishga alohida e'tibor qaratmoqda. Bunda investorlarga soliq va bojxona imtiyozlari berish, yer ajratish tartiblarini soddalashtirish, raqamli davlat xizmatlarini joriy etish hamda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan keng foydalanish muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu sababli xalqaro tajribani chuqur o'rganish va uni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish sanoat hududlarining investitsiyaviy jozibadorligini oshirish hamda iqtisodiy o'sishni jadallashtirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, raqobatbardosh sanoat hududlarini shakllantirish investitsiya siyosatining samaradorligiga bevosita bog'liq. Muvaffaqiyatli investitsiya siyosati investorlar uchun qulay huquqiy va institutsional muhit yaratish, zamonaviy muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlari va transport-logistika infratuzilmasini rivojlantirish, biznesni yuritish xarajatlarini kamaytirish hamda innovatsion faoliyatni rag'batlantirish orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, davlat boshqaruvida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish investitsiya jarayonlarining shaffofligi va tezkorligini ta'minlab, investorlarning ishonchini mustahkamlaydi.

Masalan, Xitoyning Shenzhen maxsus iqtisodiy zonasi qisqa muddat ichida xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni rivojlantirish va yuqori texnologiyali sanoatni shakllantirish orqali dunyoning eng yirik sanoat markazlaridan biriga aylandi. Janubiy Koreyaning Incheon erkin iqtisodiy hududi esa logistika, transport va raqamli infratuzilmani kompleks rivojlantirish hisobiga xalqaro investorlar uchun jozibador biznes makonini yaratishga erishdi. Singapur sanoat klasterlari ilm-fan, oliy ta'lim va ishlab chiqarish

integratsiyasiga asoslangan innovatsion modelni shakllantirgan bo'lsa, Germaniya sanoat parklari yuqori texnologiyali ishlab chiqarish, sanoat kooperatsiyasi va "Industry 4.0" tamoyillarini joriy etish orqali yuqori samaradorlikka erishmoqda.

Mazkur tajribalar shuni ko'rsatadiki, investitsiyalarni jalb etishning asosiy omillari sifatida makroiqtisodiy barqarorlik, huquqiy kafolatlar, malakali mehnat resurslari, rivojlangan infratuzilma hamda ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash alohida ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, hududlarda sanoat klasterlarini shakllantirish korxonalar o'rtasidagi kooperatsiyani kuchaytiradi, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi va mahsulotlarning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini oshiradi.

O'zbekistonda ham investitsiya muhitini yaxshilash, erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini kengaytirish, investorlar huquqlarini himoya qilish va biznes yuritish tartib-taomillarini soddalashtirish borasida izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, sanoat zonalarida zamonaviy muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasi barpo etilishi, soliq va bojxona preferensiyalarining joriy etilishi hamda raqamli davlat xizmatlarining kengaytirilishi investitsiya faolligini oshirishga xizmat qilmoqda. Biroq ayrim hududlarda logistika infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi, yuqori texnologiyali ishlab chiqarish ulushining pastligi, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlarining cheklanganligi va xalqaro qiymat zanjirlariga integratsiya darajasining sustligi investitsiya jozibadorligini to'liq namoyon etishga to'sqinlik qilmoqda.

Shu bois quyidagi yo'nalishlarda tizimli choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

- sanoat hududlarida "Yagona darcha" tamoyili asosida barcha davlat xizmatlarini to'liq raqamlashtirish va investorlar uchun ma'muriy tartib-taomillarni soddalashtirish;
- yuqori texnologiyali, eksportga yo'naltirilgan va ekologik toza ishlab chiqarish loyihalariga soliq, kredit va grant mexanizmlari orqali qo'shimcha rag'batlar yaratish;
- transport, logistika va muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasini xalqaro standartlar asosida modernizatsiya qilish;
- sanoat korxonalari, oliy ta'lim muassasalari va ilmiy-tadqiqot institutlari o'rtasida innovatsion hamkorlikni kuchaytirish hamda texnologiyalar transferi tizimini rivojlantirish;
- hududlarning investitsiya salohiyatini sun'iy intellekt va raqamli platformalar asosida xalqaro investorlarga targ'ib qilish;
- sanoat hududlarini global ishlab chiqarish va qiymat zanjirlariga integratsiya qilish orqali eksport geografiyasini kengaytirish;
- "yashil iqtisodiyot" tamoyillariga asoslangan sanoat zonalarini rivojlantirish va energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etishni rag'batlantirish.

Mazkur chora-tadbirlarning amalga oshirilishi sanoat hududlarining investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini yuksaltirish, yangi ish o'rinlari yaratish, eksport hajmini ko'paytirish hamda mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bundan tashqari, investitsiya siyosatini hududlarning mavjud resurs salohiyati va ixtisoslashuv xususiyatlaridan kelib chiqib differensial yondashuv asosida takomillashtirish uzoq muddatli barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, raqobatbardosh sanoat hududlarini shakllantirishda samarali investitsiya siyosatini amalga oshirish iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi asosiy omillardan biri

hisoblanadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, investitsiyalarni jalb etishda qulay institutsional muhit, rivojlangan transport-logistika va muhandislik infratuzilmasi, soliq hamda bojxona preferensiyalari, raqamli boshqaruv tizimlari va innovatsion ekotizim muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur omillarning uyg'unligi sanoat hududlarining investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini yuksaltirish va yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston sharoitida ilg'or xorijiy tajribani milliy iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda moslashtirish, erkin iqtisodiy zonalar va sanoat klasterlari faoliyatini yanada takomillashtirish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish hamda investitsiya jarayonlarini raqamlashtirish muhim ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda. Shuningdek, hududlarning mavjud resurs salohiyatidan samarali foydalanish, innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash va mahalliy korxonalarni global qiymat zanjirlariga integratsiya qilish sanoat hududlarining xalqaro raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.

Natijada investitsiya siyosatini izchil takomillashtirish nafaqat xorijiy va mahalliy investitsiyalar hajmining ortishiga, balki yangi ish o'rinlari yaratilishiga, eksport salohiyatining kengayishiga, hududlar iqtisodiyotining diversifikatsiyalashuviga hamda mamlakatning uzoq muddatli barqaror iqtisodiy rivojlanishiga mustahkam zamin yaratadi. Shu bois investitsiya siyosatini xalqaro ilg'or tajriba asosida takomillashtirish va uni hududlarning ixtisoslashuvi bilan uyg'unlashtirish O'zbekiston sanoatini modernizatsiya qilishning eng muhim strategik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. O'zbekiston – 2030 strategiyasi to'g'risida: PF-158-son Farmon, 11.09.2023. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Erkin iqtisodiy zonalar faoliyati samaradorligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida: PF-4853-son Farmon, 26.10.2016. – Toshkent, 2016.
3. Dunning J.H. Multinational Enterprises and the Global Economy. – 2nd ed. – Harlow: Pearson Education Limited, 2008. – 920 p.
4. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990. – 896 p.
5. Krugman P.R., Obstfeld M., Melitz M.J. International Economics: Theory and Policy. – 11th ed. – Boston: Pearson, 2018. – 792 p.
6. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). World Investment Report 2025: International Investment in the Digital Economy. – Geneva: United Nations, 2025.
7. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Rethinking Regional Attractiveness in the New Global Environment. – Paris: OECD Publishing, 2023. – 178 p.
8. Asian Development Bank. Asian Economic Integration Report 2024. – Manila: ADB, 2024.
9. Musayev A.A. Investitsiyalarni boshqarish: darslik. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. – 384 b.
10. Vahobov A.V., Xajibakiyev Sh.X., Muminov N.G. Xorijiy investitsiyalar: darslik. – Toshkent: Moliya, 2019. – 456 b.
11. Abdullayev Yo.A. Mintaqaviy iqtisodiyot: darslik. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2020. – 368 b.